

دیپلماسی

کنترل جنگ افزارهای زیستی

(به انضمام ترجمه کنوانسیون منع جنگ افزارهای زیستی، پروتکل‌ها و ضامائم مربوطه)

ویرایش دوم

www.ketab.ir

تألیف:

دکتر سیداحمد میرزایی

سرشناسه:	میرزایی، سیداحمد، ۱۳۲۸ -
عنوان و نام پدیدآور:	دیپلماسی کنترل جنگ‌افزارهای زیستی (به انضمام ترجمه کنوانسیون منع جنگ‌افزارهای زیستی، پروتکل‌ها و ضمیمه مربوطه) ویرایش دوم/ تألیف سیداحمد میرزایی؛ ویراستار ادبی محسن ایزدپور.
مشخصات نشر:	تهران: دانشگاه صنعتی مالک اشتر. انتشارات ۱۴۰۱
مشخصات ظاهری:	[۶]، ج، ۴۰۰ ص: جدول.
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۷۳۵۲-۴۸-۱
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا.
یادداشت:	کتابنامه.
موضوع:	کنوانسیون منع توسعه، تولید و ذخیره جنگ‌افزارهای باکتریولوژیک (زیستی) توکسینی و انهدام جنگ‌افزارهای مذکور.
موضوع:	سلاح‌های میکربی - کنترل - همکاری‌های بین‌المللی.
شناسه افزوده:	ایزدپور، محسن، ویراستار ادبی.
شناسه افزوده:	دانشگاه صنعتی مالک اشتر. انتشارات. ۱۴۰۱
رده‌بندی کنگره:	UG ۴۴۷/۸
رده‌بندی دیویی:	۳۵۸/۳۸
کتابشناسی ملی:	۸۷۷۱۸۷۶

مجمع‌الکتاب مدیریت و مهندسی کتاب

عنوان کتاب:	دیپلماسی کنترل جنگ‌افزارهای زیستی - ویرایش دوم
تألیف:	سیداحمد میرزایی
ناشر:	انتشارات دانشگاه صنعتی مالک اشتر
طرح روی جلد:	گروه طراحان
لیتوگرافی، چاپ و صحافی:	دانشگاه صنعتی مالک اشتر
صفحه‌آرایی رایانه‌ای:	مهدی ملایی
ویراستار ادبی:	محسن ایزدپور
کارشناس امور فنی و اجرایی:	فاطمه لژ
شمارگان:	۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ:	اول، زمستان ۱۴۰۱
قیمت:	۱.۳۰۰.۰۰۰ ریال

ISBN: 978-622-7352-48-1

کلیه حقوق چاپ برای ناشر محفوظ است.

نقل مطالب فقط با ذکر مشخصات کامل کتاب و با اشاره به نام ناشر مجاز است.
آدرس: تهران، لویزان، دانشگاه صنعتی مالک اشتر، معاونت پژوهش و فناوری، مدیریت دانش،

انتشارات. تلفن: ۲۲۹۳۲۸۹۱

فهرست مطالب

دیاچه ا

تاریخچه دیپلماسی معاهده منع جنگ‌افزارهای زیستی ت

مقدمه ت

فصل اول: پروتکل ژنو و کنوانسیون منع جنگ‌افزارهای زیستی ۳

۱-۱- پروتکل ۱۹۲۵ ژنو ۳

۱-۲- توضیح مختصر درباره جنگ‌افزار زیستی ۴

۱-۳- تاریخچه انعقاد کنوانسیون منع جنگ‌افزارهای میکروبی (کنوانسیون ۱۹۷۲) ۱۰

۱-۴- قلمرو کنوانسیون ۱۷

فصل دوم: کنفرانس‌های بازنگری اول تا چهارم کنوانسیون زیستی ۲۱

۱-۲- کنفرانس بازنگری اول ۲۱

۲-۲- کنفرانس بازنگری دوم ۲۲

۳-۲- کنفرانس بازنگری سوم ۲۳

۲-۳-۱- موضوع پایبندی ۲۳

۲-۳-۲- اقدامات اعتمادساز ۲۴

۳-۳-۲- رژیم راستی‌آزمایی ۲۶

۴-۲- نشست‌های گروه کارشناسان موسوم به "ورکس" ۲۶

۵-۲- نقش ج.ا.ایران ۲۸

۶-۲- کنفرانس ویژه: ۱۹ تا ۳۰ سپتامبر ۱۹۹۴ (۲۸ شهریور تا ۸ مهر ۱۳۷۳) ۲۹

۷-۲- نقش جمهوری اسلامی ایران در مذاکرات گروه کارشناسان (ورکس) و ۳۱

۸-۲- نقش ج.ا.ایران در کنفرانس ویژه ۳۳

۸-۱- جلوگیری از شکل‌گیری سازمانی با اختیارات گسترده ۳۳

۹-۲- کنفرانس بازنگری چهارم: (۲۵ نوامبر تا ۱۴ دسامبر ۱۹۹۶) ۳۴

- ۲-۹-۱- اصلاح کنوانسیون..... ۳۴
- ۲-۹-۲- موضوع پایبندی..... ۳۶
- ۲-۹-۳- راستی آزمایی..... ۳۷
- ۲-۹-۴- سازوکار مشورت طبق ماده پنج (V) کنوانسیون..... ۳۷

فصل سوم: جلسات گروه موقت..... ۴۳

- ۳-۱- نقش جمهوری اسلامی ایران در مذاکرات «گروه موقت»..... ۴۶
- ۳-۱-۱- ماده یک پروتکل..... ۴۶
- ۳-۱-۲- ماده دو پروتکل (مبحث تعاریف و اصطلاحات پروتکل)..... ۴۷
- ۳-۱-۳- ماده سه پروتکل: اقدامات پای بندی: اظهارنامه ها..... ۴۸
- ۳-۱-۴- یادداشت و اقدامات اعتماد ساز..... ۴۸
- ۳-۱-۵- بازدیدها..... ۴۹
- ۳-۱-۶- محدود کردن نقش سازمان آینده کنوانسیون..... ۵۰
- ۳-۱-۷- بازرسی..... ۵۱
- ۳-۱-۸- زمان اجرایی شدن..... ۵۴
- ۳-۱-۹- فهرست تجهیزات..... ۵۴
- ۳-۱-۱۰- حد آستانه..... ۵۴
- ۳-۱-۱۱- کنترل صادرات..... ۵۵
- ۳-۱-۱۲- همکاری های صلح آمیز..... ۵۸
- ۳-۱-۱۳- سازمان کنوانسیون زیستی..... ۶۳
- ۳-۱-۱۴- امور محرمانه..... ۶۴
- ۳-۲- واکنش کشورها در برابر متن نهایی رییس..... ۶۵

فصل چهارم: کنفرانس بازنگری پنجم..... ۷۳

- ۴-۱- دور اول (سال ۱۳۸۰)..... ۷۳
- ۴-۱-۱- جلسه افتتاحیه..... ۷۳
- ۴-۱-۲- مذاکرات محتوایی..... ۷۸

۷۹.....	۳-۱-۴- موضوع عدم پای بندی.....
۸۰.....	۴-۱-۴- رویکرد جمهوری اسلامی ایران.....
۸۱.....	۴-۱-۵- پیشنهاد های ج.ا.ایران به کنفرانس پنجم بازنگری.....
۸۵.....	۴-۱-۶- موضوع ادامه مذاکرات پروتکل و مخالفت آمریکا.....
۸۶.....	۴-۱-۷- دلایل مخالفت آمریکا.....
۸۷.....	۴-۱-۸- شکست مذاکرات.....
۸۹.....	۴-۲- دور دوم کنفرانس بازنگری پنجم.....
۸۹.....	۴-۲-۱- از سرگیری کنفرانس پنجم.....
۹۰.....	۴-۲-۲- پیشنهاد های آمریکا به عنوان جایگزین پروتکل در اجلاس ...
۹۳.....	فصل پنجم: ششمین اجلاس بازنگری کنوانسیون زیستی.....
۹۳.....	۵-۱- افتتاحیه.....
۹۷.....	۵-۲- موضوعات اجلاس ها.....
۹۹.....	۵-۳- واحد پشتیبانی اجرای کنوانسیون (ISU).....
۱۰۳.....	فصل ششم: هفتمین اجلاس بازنگری.....
۱۱۹.....	فصل هفتم: اجلاس بازنگری هشتم.....
۱۴۳.....	فصل هشتم: الگوی رفتاری ج.ا.ایران در اجلاس های بین ...
۱۴۳.....	۸-۱- مقدمه.....
۱۴۴.....	۸-۲- موضوع اجلاس های سال ۲۰۰۳: اقدامات اجرای ملی.....
۱۴۵.....	۸-۳- اجلاس کارشناسی سال ۲۰۰۴ ناظر بر استفاده ادعایی از جنگ افزار زیستی.....
۱۴۷.....	۸-۴- اجلاس سالانه کشورهای عضو با ماهیت سیاسی در سال ۲۰۰۴.....
۱۴۸.....	۸-۵- موضوع نشست های سال ۲۰۰۵: کردار نامه دانشمندان.....
۱۴۹.....	۸-۶- اجلاس تخصصی اوت ۲۰۰۷ درباره اجرای ملی (مرداد ۸۶).....
۱۵۰.....	۸-۷- اجلاس های سال ۲۰۰۸ (۱۳۸۷).....

- ۱۵۰..... ۸-۷-۱- اجلاس تخصصی ۱۸-۲۲ اوت ۲۰۰۸.....
- ۱۵۱..... ۸-۸-۱- اجلاس سالانه کشورهای عضو با ماهیت سیاسی.....
- ۱۵۱..... ۸-۸-۱- ۴-۱-۸-۸- دسامبر ۲۰۰۸ (۱۱-۱۵ آذر ۱۳۸۷).....
- ۱۵۳..... ۸-۹-۱- اجلاس تخصصی سال ۲۰۰۹ (۲-۶ شهریور ۸۸).....
- ۱۵۴..... ۸-۱۰-۱- اجلاس سیاسی دسامبر ۲۰۰۹ (آذر ۱۳۸۸).....
- ۱۵۶..... ۸-۱۱-۱- اجلاس‌های سال ۲۰۱۰.....
- ۱۵۷..... ۸-۱۲-۱- کنفرانس سالانه اعضای کنوانسیون زیستی ۱۵ تا ۱۹ آذر ۸۹.....
- ۱۶۱..... ۸-۱۳-۱- اجلاس سالانه بعد از کنفرانس هشتم بازنگری.....

فصل نهم: وضعیت کنونی..... ۱۶۹

- ۱۶۹..... ۹-۱-۱- بعداد حقوقی هنجارهای زیستی.....
- ۱۷۰..... ۹-۲-۱- وضعیت فعلی.....
- ۱۷۱..... ۹-۳-۱- آخرین تحولات کنوانسیون بیولوژیک در سال ۱۴۰۰.....
- ۱۷۳..... ۹-۴-۱- نتیجه‌گیری.....
- ۱۷۴..... ۹-۵-۱- روش‌های به کار رفته در طول مذاکرات.....

منابع و پی‌نوشت‌ها..... ۱۸۱

پیوست‌ها..... ۱۹۷

- ۱۹۷..... پیوست ۱: پروتکل کنوانسیون منع جنگ افزارهای زیستی.....
- ۱۹۷..... دیباچه.....
- ۱۹۹..... ماده یک: مفاد عمومی.....
- ۲۰۰..... ماده دو: تعاریف.....
- ۲۰۷..... ماده سه: فهرست‌ها، معیارها، تجهیزات و آستانه‌ها.....
- ۲۱۲..... ماده چهار: اظهارنامه‌ها.....
- ۲۱۹..... ماده پنج: اقدامات جهت حصول اطمینان از تسلیم اظهارنامه‌ها.....
- ۲۲۱..... ماده شش: پیگیری پس از تسلیم اظهارنامه‌ها.....

ماده هفت: اقدامات جهت تقویت اجرای ماده «۳» معاهده.....	۲۵۴
ماده هشت: رای‌زنی، توضیح و همکاری.....	۲۵۹
ماده نه: بازرسی‌ها.....	۲۶۲
ماده ده: سایر مفاد درباره اظهارنامه‌ها، بازدیدها و بازرسی‌ها.....	۲۷۷
ماده یازده: مفاد مربوط به امور محرمانه.....	۲۸۰
ماده دوازده: اقدامات جهت بهبود وضعیت و اطمینان از پای‌بندی.....	۲۸۲
ماده سیزده: کمک و حفاظت در برابر جنگ‌افزارهای میکروبی (زیستی) و ...	۲۸۳
ماده چهارده: تبادل علمی و فناوری برای اهداف صلح‌آمیز و همکاری فنی.....	۲۸۶
ماده پانزده: اقدامات اعتمادسازی.....	۳۰۱
ماده شانزده: سازمان.....	۳۰۱
ماده هفده: اقدامات اجرای ملی.....	۳۱۸
ماده هجده: ارتباط میان پروتکل و معاهده.....	۳۱۹
ماده نوزده: حل اختلافات.....	۳۱۹
ماده بیست: بازنگری پروتکل.....	۳۲۱
ماده بیست و یک: اصلاحیه‌ها.....	۳۲۱
ماده بیست و دو: دوام و کناره‌گیری.....	۳۲۳
ماده بیست و سه: وضعیت ضامین و الحاقیه‌ها.....	۳۲۴
ماده بیست و چهار: امضاء.....	۳۲۴
ماده بیست و پنج: تصویب.....	۳۲۴
ماده بیست و شش: الحاق.....	۳۲۴
ماده بیست و هفت: لازم‌الاجرا شدن.....	۳۲۴
ماده بیست و هشت: حق تحفظ.....	۳۲۵
ماده بیست و نه: امین پروتکل.....	۳۲۵
ماده سی: متن‌های معتبر.....	۳۲۵
پیوست ۲: کنوانسیون منع توسعه، تولید و ذخیره جنگ‌افزارهای ...	۳۲۷
ماده ۱.....	۳۲۸

دیباچه

نخستین چاپ کتاب حاضر در سال ۱۳۹۰ انجام شد ولی به دلیل اینکه تنها منبع مستند درخصوص کنوانسیون منع سلاح‌های بیولوژیک می‌باشد به سرعت چاپ نخست آن نایاب گردید.

نظر به اینکه چاپ نخست تا کنفرانس بازنگری ششم را در بر می‌گرفت و در این ده سال، دو کنفرانس بازنگری هفتم و هشتم انجام شده و نیز کنفرانس بازنگری نهم برای سال ۱۴۰۱ برنامه‌ریزی گردیده است، لازم دانسته شد که ضمن ویرایش چاپ نخست، مواردی شامل تحولات ده سال اخیر، با استناد به مشاهدات نویسنده و گزارش‌های وزارت امور خارجه به این کتاب اضافه گردد. در این کتاب جا دارد که از همکاری‌های نمایندگان وزارت امور خارجه از جمله دکتر نذیری که در ویرایش چاپ نخست کمک نمودند و نیز دکتر سلطانیه و دکتر بعیدی‌نژاد قدردانی گردد.

در ویرایش کتاب، تلاش شد که اشتباهات ترجمه متن کنوانسیون اصلاح و نیز برخی وقایع روزآمد گردد.

مهم‌ترین تحولی که در این مدت رخ داده و می‌تواند درباره آینده کنوانسیون مؤثر باشد، شیوع بیماری ناشی از ویروس کروناست که پاندمی شده و برخی از مجامع علمی و سیاسی، سخن از عمدی بودن شیوع آن می‌کنند که البته تا تاریخ کتابت این متن، اثبات نشده است.

اینکه این ویروس، جهش یافته ویروس کرونای طبیعی و یا در نتیجه دستکاری ژنتیک باشد، هر دو حالت محتمل است ولی در باره شیوع آن، بیشتر بی‌احتیاطی و یا عدم رعایت ایمنی و امنیت زیستی (Bio safety & Biosecurity) مطرح می‌باشد.

در هر حالت، اتهاماتی از طرف آمریکا و چین به یکدیگر مطرح شده که به دلیل فقدان رژیم راستی‌آزمایی در این کنوانسیون، این اتهامات قابل راستی‌آزمایی نمی‌باشد. در هر حال، شیوع کرونا می‌تواند از یکسو داشتن پروتکل اجرایی برای راستی‌آزمایی را بیش از پیش ضروری جلوه دهد، ولی با توجه به مخالفت جدی آمریکا با آن، احتمال دوم این است که به این بهانه، غربی‌ها بیش از پیش جلوی صادرات مواد و فناوری زیستی به دولت‌های هدف را بگیرند لذا بیش از پیش ضرورت استفاده از مفاد ترغیبی کنوانسیون برای پیشرفت‌های علمی و خود اتکایی برای ج.ا.ایران مشاهده می‌گردد.

در خصوص وضعیت ج.ا.ایران، در این مدت به جز در حوزه پدافندی و نیز پیشرفت علمی از جمله ساخت واکسن کرونا، با توجه به اینکه هنوز کنوانسیون دارای پروتکل اجرایی نمی‌باشد، تحولات خاصی در زمینه سیاسی صورت نگرفته است. دولت آمریکا نیز کمافی‌السابق اتهامات خود علیه ج.ا.ایران را بدون هیچگونه دلیل، تکرار می‌کند. جالب اینجاست که سه دهه است که می‌گویند ایران "احتمالاً" دارای سلاح بیولوژیک است و در این سه دهه، هیچگاه این اتهام از حالت "احتمال" خارج نشده است. جالب‌تر اینکه بدون دلیل، از واردات مواد و فناوری بیولوژیک حتی دارو و واکسن نیز (برخلاف ماده ۱۰ کنوانسیون بیولوژیک) جلوگیری می‌کند و به محکومیت‌های جهانی در این باره نیز توجه نمی‌کند.

با توجه به اینکه کنفرانس بازنگری نهم در پیش است امیدوارم که این کتاب، مورد استفاده محققین و دانشجویان قرار گیرد.

سیداحمد میرزایی - پاییز ۱۴۰۰